«ՄԻՏՔ» Վերլուծական Կենտրոն

ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐ

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

ԵՐԵՎԱՆ 2007

Հեղինակ՝ Արամ Պալյան
Մասնակցությամբ՝ Կարեն Վրթանեսյանի

Տվյալ տեղեկատվական փաթեթի նպատակն է հայ հասարակայնությանը ներկայացնել միջազգային խաղաղապահ գործունեությանը վերաբերվող որոշ քիչ հայտնի տեղեկություններ:

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հայության ամենահիմնական խնդիրը եղել ու մնում է ֆիզիկական անվտանգության խնդիրը: Անիի անկումից ի վեր այս հարցը լուծում չի գտել մինչև XX դարը: Խորհրդային համակարգում կարճատև ու մասնակի լուծում գտնելով՝ անկախություն ստանալուց հետո այն նորից դարձավ առաջնահերթ:

Քաղաքակիրթ աշխարհի աչքի առաջ ցեղասպանվելուց հետո, ցեղասպանության կրկնությունը Խորհրդային Ադրբեջանում տեսնելուց հետո, հայությունը եկավ այն եզրակացության, որ սեփական անվտանգության հարցը պետք է լուծի, և կարող է լուծել միայն հայը: Այս պարզ գաղափարին հասնելուն պես, առաջին հաղթանակն իրեն սպասեցնել չտվեց: Հարմար բնական սահմաններ ունեցող 42.000 կմ^2 մակերեսով տարածքում քիչ թե շատ հաջողությամբ լուծվեց հայ ազգի ֆիզիկական անվտանգության ապահովման խնդիրը:

Թվում էր, թե այսքանից հետո «հային կարող է պաշտպանել միայն հայը» թեզը պետք է ամրագրվեր որպես պետական անվտանգության հայեցակարգի հիմնադրույթ և բոլոր հետագա որոշումները պետք է հենվեին այս պարզագույն աքսիոմի վրա:

Ցավոք, դա տեղի չունեցավ, և այսօր, որոշ քաղաքական ուժեր, ինչ-ինչ արտաքին ու ներքին ազդեցությունների տակ կասկածի տակ են դնում այս աքսիոմը, առաջարկում ազգի անվտանգության ապահովման խնդրի լուծումը թողնել միջազգային խաղաղապահ ուժերին: Արդյո՞ք հայտնի է տարածաշրջան երրորդ ուժ մտցնելու կողմնակիցներին, թե ինչ է այսօր իրենից ներկայացնում միջազգային խաղաղապահ համակարգը, ինչքանով են կարողացել լուծել իրենց առաջ դրված խնդիրները միջազգային մանդատներով գործող խաղապահ զորամիավորումները աշխարհի տարբեր մասերում:

Ուսումնասիրելով խաղաղապահության նորագույն պատմության բազմաթիվ դրվագներ, սույն փաստաթղթի հեղինակները չգտան և ոչ մի դեպք, երբ միջազգային մանդատով խաղաղապահները լուրջ դիմադրություն ցույց տված լինեն այն զինված խմբավորումներին, որոնցից պարտավոր էին պաշտպանել խաղաղ բնակչությանը: Անգամ ՄԱԿ-ի հաշվետու զեկույցներում ընդունվում է այդ փաստը: Այդպիսի զեկույցներից (2001 թ.) մեկի հեղինակ, ալժիրցի Լախդար Բրահիմին խոստովանում է, որ ՄԱԿ-ի խաղաղարար գործողությունների անհաջողությունները կրում են շարունակական և համակարգային բնույթ [4]:

Չկա որևէ նախանշան, որ ապագայում այս իրավիճակը կփոխվի:

1. ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐԻ ՈՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԶԻՆՎԱԾ ԽՄԲԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1.1. Ցեղասպանություն Ռուանդայում (ապրիլ – հունիս, 1994 թ.)

1990–1993 թթ. Ռուանդայում տեղի էին ունենում քաղաքացիական բախումներ երկու ժողովուրդների ՝ հութուների (կառավարական) և թութսիների (ապստամբ) ուժերի միջև: 1993 թ. վերջում կնքվեց հրադադար և դեկտեմբերին Ռուանդա մտավ ՄԱԿ-ի խաղաղապահ զորախումբը: Նպատակ էր դրվել երկու տարում երկիրը ժողովրդավարացնել և անցկացնել ընտրություններ համատեղ կառավարություն ձևավորելու համար: Չնայած այդ պայմանագրին, երկրում մեծամասնություն կազմող հութուները շարունակում էին ատելություն քարոզել թութսիների հանդեպ, նաև զենք ու զինամթերք կուտակել: Հատկանշական է, որ հութուները զենք էին ձեռք բերում ՄԱՀ-ի (Միջազգային Արժույթային Հիմնադրամի) կողմից տրված վարկերի շնորհիվ, որոնք իբր թե ուղղված էին նպաստելու խաղաղության ամրապնդմանը [2]:

1994 թ. սկզբին իրավիճակը երկրում կտրուկ սրվեց: Ռուանդայի ցեղասպանությանը վերաբերող զեկույցներից մեկում (հեղինակը՝ Լինդա Մելվերն, 2001 թ. [4]) հայտնվում է այն մասին, որ կանադացի գեներալ Ռոմեո Դալլերը, որը ղեկավարում էր ՄԱԿ-ի զորախումբը, կանխազգալով մոտալուտ բախումները, իր վերադասներից խնդրեց ավելացնել ՄԱԿ-ի զորախմբի քանակը: Միացյալ Նահանգներն ու Մեծ Բրիտանիան ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհրդում նշեցին, որ այս առաքելությունը փոքրածավալ է և հնարավոր չէ նոր զորքեր ուղարկել տարածաշրջան: 1994 թ. հունվարի 11-ին Դալլերը ֆաքսով հաղորդագրություն ուղարկեց, որտեղ նշում էր, որ նախապատրաստվում է ցեղասպանություն [4]: Միջազգային մամուլում նույնպես հայտնվում էին տեղեկություններ այն մասին, որ Ռուանդայում իրավիճակը պայթյունավտանգ է: Չնայած դրան, երբ ՄԱԿ-ում հերթական անգամ քննարկվեց Ռուանդայի հարցը, հնչեցին կարծիքներ, որ պետք է արագ վերջացնել ժողովրդավարացումը և խաղաղապահներին դուրս բերել ու տեղափոխել ավելի հրատապ վայրեր, ինչպիսին, օրինակ, Հարավսլավիան է:

1994-ի ապրիլին մի քանի բելգիացի խաղաղապահների սպանությունից հետո, ՄԱԿ-ի զորախումբը դադարեց վերահսկել իրավիճակը երկրում: Ցեղասպանության սկզբից վեց օր առաջ միջազգային բոլոր կառույցների ներկայացուցիչները շտապ լքեցին երկիրը, իսկ խաղաղապահների նյութատեխնիկական մատակարարումը ընդհատվեց: Խաղաղապահները նույնիսկ վառելիք չունեին: Խնդիրը ոչ այնքան երկրում տիրող իրավիճակն էր, այլ ֆինանսավորման սղությունը: Խայտառակության գագաթնակետը դարձավ ապրիլի 21-ը, երբ արդեն երկու շաբաթ է, ինչ Ռուանդայում սկսվել էին լայնածավալ կոտորածները, իսկ ՄԱԿ-ը որոշում կայացրեց հետ կանչել իր զորախմբի մեծ մասին: Հաջորդ իսկ օրը, երբ խաղաղապահները դեռ երկրում էին, բայց արդեն իրավական մանդատ չունեին, Բուտուր քաղաքի հիվանդանոցներից մեկում կատարվեց սպանդ: Միջազգային ուժերի ու նաև «Բժիշկներ առանց սահմանների» կազմակերպության ներկայացուցիչների աչքի առաջ մի խումբ հութու զինվորներ կոտորեցին 172 թութսիների: Մայրաքաղաքի կենտրոնական համալսարաններից մեկում թութսի ուսանողների զանգվածային գնդակահարություն տեղի ունեցավ, ընդ որում, խաղապահների կենտրոնակայանը գտնվում էր մոտակայքում [4]: Արդյունքում հութուները 100 օրվա ընթացքում անխնա կերպով, հիմնականում սառը զենքով կոտորեցին 800000 թութսիների: Արյունահեղությունը դադարեց միայն այն ժամանակ, երբ հարևան Զաիրից (այժմյան Կոնգո) Ռուանդա մուտք գործեցին տեղի թութսիների զինված ուժերը, որոնց աջակցում էին նաև Ուգանդայի թութսիները [2] ու պարտության մատնեցին ցեղասպանության կազմակերպիչներին ու նրանց զինված խմբերին:

Փաստորեն ցեղասպանությունը հնարավոր դարձավ միայն այն բանից հետո, երբ թութսիները հավատացին միջազգային երաշխիքներին ու զենքերը վայր դրեցին, կարծելով, որ ՄԱԿ-ի զորքերը իրենց կպաշտպանեն:

1.2. Բոսնիա-Հերցեգովինա, Սրեբրենիցա (հուլիս, 1995 թ.)

XX դարի վերջում Եվրոպայում կատարված ռազմական հանցագործություններից թերևս ամենաշատ լուսաբանվածը

Սրեբրենիցայի (Բոսնիա-Հերցեգովինա, նախկին Հարավսլավիա) մահմեդական տղամարդկանց զանգվածային գնդակահարությունն է 1995 թ. հուլիսին:

Հարավսլավիա պետության տրոհումից հետո Բոսնիա-Հերցեգովինան հռչակեց իր անկախությունը: Բոսնիայում կողք կողքի բնակվում էին սերբեր, մահմեդականներ ու խորվաթներ: Անկախություն հռչակելուց հետո երեք համայնքները սկսեցին պատերազմել միմյանց դեմ՝ ձգտելով վերահսկողություն հաստատել ինչքան հնարավոր է մեծ տարածքների վրա: Մինչ պատերազմը Բոսնիայի Սրեբրենիցա քաղաքը ուներ մահմեդա-սերբական խառը բնակչություն: Մահմեդականները՝ էթնիկ զտում կատարելով, քաղաքը վերցրել էին իրենց լիովին վերահսկողության տակ, բայց հայտնվել էին անկլավային վիճակում: Այդ պատճառով Սրեբրենիցան 1993 թ. ՄԱԿ-ի ԱԽ որոշմամբ հայտարարվեց «անվտանգության գոտի ՄԱԿ-ի խաղաղապահ զորքերի հովանու ներքո»: Սկզբից այնտեղ մտցվեց կանադական զորախումբ, որին հետագայում փոխարինեց հոլանդական 500 հոգանոց զորախումբը [9]: 1995 թ. ամռանը այնտեղ հասան նաև ուկրաինական խաղա-ղապահներ: Չնայած խաղաղապահների ներկայությանը, մահմեդականները Սրեբրենիցա քաղաքը դարձրեցին ռազմական հենակետ, որտեղից պարբերաբար հարձակումներ էին գործում շրջակա սերբական բնակավայրերի վրա: Ըստ սերբական տվյալների Սրեբրենիցայում գործում էին նաև Մերձավոր Արևելքից եկած մոջահեդների ջոկատներ [8]: Ի դեպ, մահմեդականների հար-ձակումներից մեկի դրդապատճառ էր դարձել իրենց դիրքերի ռմբահարումը խաղաղապահների կողմից, որը մահմեդականները սխալմամբ ընկալել էին որպես սերբական հարված [13]: Այսպիսով չի կարելի բացառել, որ խաղաղապահներն են դարձել սպանդը բորբոքող գործոն:

1995 թ. ամռանը սերբական ուժերը որոշեցին գրավել քաղաքը: Հոլանդական խաղաղապահ գումարտակը Թոմ Կարեմանսի գլխավորությամբ ներկա լինելով Սրեբրենիցայի անկմանը, այնուամենայնիվ, ոչ մի քայլ չձեռնարկեց՝ ո՛չ սերբական ուժերի առաջխաղացումը, ո՛չ քաղաքի գրավումը, և ո՛չ էլ խաղաղ բնակիչների նկատմամբ հետագա հաշվեհարդարը կանխելու համար: Հոլլանդացի կապիտան Հենրիկ Վան Դեր Վաահը, որին պաշտոնանկ արեցին հետագայում, իր հարցազրույցներից մեկում

նշել է, որ իրենց հրաման չէր տրված փրկել մահմեդական խաղաղ բնակչությանը [9]: Համարվում է, որ Սրեբրենիցայի անկումից հետո բոսնիական սերբերը առանձնացրել են 8000 մահմեդական տղամարդկանց, տարել նրանց քաղաքից դուրս և այնտեղ գնդակահարել:

Այսպիսով ևս մի անգամ ակնհայտ է դառնում, որ միջազգային խաղաղապահների մուտքը մի տարածաշրջան, ուր դեռ չկա հիմնավոր խաղաղություն, շատ դեպքերում ոչ թե խաղաղեցնում, այլ ընդհակառակը՝ խթան է դառնում բազմապիսի սադրանքների ու զանգվածային սպանդների համար:

Հետագայում Նիդերլանդներում կատարված հետաքննությունը ճանաչեց հոլանդական խաղաղապահների մասնակի մեղքը: Չնայած աղմկալի պաշտոնաթողություններին, տեղի չունեցավ խաղապահների կրավորական պահվածքի և ոչ մի որոշակի դատապարտում: Հրաժարական տվեց նաև Նիդերլանդերի վարչապետ Վիմ Քոքը [9]:

2. ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

Երբ 1994 թվականին ՄԱԿ-ի խաղաղարարները դուրս եկան Սոմալիից, միջազգային մամուլը բավականին բուռն արձագանքեց այդ դեպքերին: Սոմալիական զինված խմբավորումները ընդհարվելով ամերիկյան զորքերի հետ, բավականին ծանր հոգեբանական հարված հասցրեցին վերջիններին: Սպանվեց 18 ամերիկացի զինվոր, որից հետո ամերիկյան կառավարությունը որոշեց դուրս բերել ամերիկյան զորքը Սոմալիից:

Այս դեպքը բավականին լավ լուսաբանվել է համաշխարհային մամուլում, սակայն շատերը չեն էլ լսել դրան նախորդած իրադարձությունների մասին, որոնք հարկադրեցին սոմալեցիներին դիմել այդպիսի ծայրահեղ քայլերի [3]:

1995 թ. հունիսի 24-ին ամերիկյան «Village Voice» շաբաթաթերթը հրատարակեց վերը պատկերված նկարը, ուր երկու բելգիացի խաղաղապահներ կրակի վրա տանջում են մի անչափահաս սոմալեցու: Այս սահմռկեցուցիչ նկարի ի հայտ գալուց հետո հայտնվեց նաև բազմաթիվ այլ նկարներ ու վկայություններ, որոնցից ակնհայտ էր դառնում, որ խաղաղապահների վարքը Սոմալիում եղել է ծայրահեղ անմարդկային: Հայտնի են դեպքեր, երբ խաղաղապահները ձերբակալվածներին պահել են կիզիչ արևի տակ դրված մետաղյա բեռնարկղերի մեջ, ուր վերջինները ջրազրկումից մահացել են: Նույն շաբաթաթերթը իր մյուս

համարներում հրատարակեց լուսանկարներ, ուր սոմալեցիներին ծեծի էին ենթարկում, իսկ երեխաներին ստիպում էին որդեր ու ճիճուներ կուլ տալ:

Ինչ վերաբերվում է վերը տպագրված լուսանկարում պատկերված զինվորներին, ապա հետաքննության արդյունքում եկան այն եզրակացության, որ դա «անվնաս խաղ» էր, որի նպատակն էր «պատժել» այդ սոմալեցի պատանուն գողություն կատարելու համար:

Հետագայում պարզվեց, որ նման դաժանություններ իրենց թույլ են տվել նաև կանադացի ու իտալացի զինվորականները: Իտալացի զինվորները Սոմալիում մեղադրվեցին բռնաբարությունների, կտտանքների, թմրադեղերի առևտրի և նույնիսկ մի քանի սպանությունների մեջ: Իտալիայի կառավարությունը հատուկ հանձնաժողով ստեղծեց, որը զբաղվեց այդ գործերի քննությամբ: Արդյունքում պարզվեց, որ նման վարքագիծը կրել է տարածված բնույթ և չի հանդիսացել առանձին տարրերի կողմից ծայրահեղության դրսևորում:

Կանադական զորախմբի հետ կապված նմանատիպ դեպքեր գրանցվել են նաև Բոսնիայում: «New York Times» թերթը 1995 թ. հունվարի 18-ի համարում հաղորդել է, թե ինչպես Բակովիչի քաղաքի հոգեբուժարանը պաշտպանող զորախումբը այն վերածել էր ավազակաորջի, ուր խաղաղապահները զբաղվում էին հարբեցողությամբ, սեռական անկանոն հարաբերությունների մեջ էին մտնում բուժքույրների և թարգմանիչների հետ, նաև հիվանդներին էին ստորացնում:

«USA Today» թերթը 1996 թ. ապրիլի 12-ի համարում պատմեց այն մասին, թե ինչպես են Լիբերիայի մայրաքաղաքի հայտնի թալանի ժամանակ օգտագործվել ՄԱԿ-ի խաղաղապահների մեքենաները, ինչից խաղաղապահները փայաբաժին են ստացել:

Մեկ այլ ամերիկյան թերթ՝ «Washington Times»-ը, 1996 օգոստոսի 6-ի համարում նշում է, որ Բոսնիայում գտնվող ՄԱԿ-ի հորդանանցի բարձրաստիճան աշխատակիցները զբաղվել են մաքսանենգությամբ, օգտագործելով պաշտոնական մեքենաները: Փոխարենը բոսնիացիք նրանց տրամադրել են մարմնավաճառների ծառայություններ:

Անցած տարի Էյ-Բի-Սի ամերիկյան հեռուստաընկերությունը մանրամասնություններ հաղորդեց 2004 թ. Կոնգոյում խաղաղարարների վարք ու բարքի մասին: Անչափահաս աղջիկների բռնաբարման ու նրանց հանդեպ սեռական ոտնձգությունների բազմաթիվ դեպքեր էին արձանագրվել: ՄԱԿ-ի բարձրաստիճան մի պաշտոնյա՝ ազգությամբ ֆրանսիացի Դիդիե Բուրգեն անչափահասների հետ սեռական հարաբերությունների լուսանկարներ ու տեսանյութեր էր ստեղծում, որոնք տեղադրվում էին մանկապիղծների ինտերնետ կայքերում: Մի հարավաֆրիկացի սպա պարտադրել էր իրեն ենթակա երիտասարդ թարգմանիչներին սեռական հարաբերությունների մեջ մտնել իր հետ, նաև արձանագրվել են հարյուրավոր երեխաների ծննդաբերություններ տեղացի անչափահաս աղջիկների կողմից, որոնք ստիպված էին ապահովել իրենց գոյությունը, զբաղվելով մարմնավաճառությամբ: Այդ նորածինների հայրերը օտարերկրյա խաղաղապահներն են: Նորածինների մեծ մասը լքվել են իրենց անչափահաս մայրերի կողմից ու դարձել ծնողազուրկ: Էյ-Բի-Սի լրագրողները հաղորդել են բազմաթիվ խայտառակ այլ մանրամասնություններ, օրինակ, այն մասին, որ խաղաղապահները նախընտրում են մանկահասակ աղջիկների, քանի որ վախեցել են վարակվել ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ով: ՄԱԿ-ի քաղաքացիական աշխատակիցները երեկոները անցկացրել են գիշերային ակումբներում, չնայած դա իրենց խստիվ արգելված է ըստ կանոնակարգի: Սակայն նրանց արարքները չեն պատժվել տեղական օրենքներով, որովհետև նրանք ունեին իրավական անձեռնմխելիություն [14]:

Կոնգոյում խաղաղապահների պահվածքի մասին հավելյալ նյութեր են ներկայացվում նաև 4.2 ենթագլխում:

3. ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

3.1 Կոսովո (1999 – 2005 թթ.)

Ազգամիջյան բախումների ժամանակ պատմամշակութային արժեքները հաճախ թիրախ են դառնում հակամարտող կողմերի համար, քանի որ ընկալվում են որպես հակամարտության այս կամ այն կողմի արդար պայքարի խորհրդանիշ:

Խաղաղապահները, որոնք պարտավոր են խաղաղություն ապահովելու, պետք է պաշտպանեն այդպիսի հուշարձանները: Ցավոք, փորձը ցույց է տալիս, որ դա չի կատարվում, և ընդհակառակը՝ մշակութային արժեքների ոչնչացումն էլ ավելի է սաստկանում, երբ ակտիվ պատերազմական գործողություններ վարելը դժվարանում է:

Ստորև բերված երկու լուսանկարներում պատկերված են Կոսովոյում 2004 թ. մարտին ավերված սերբական եկեղեցիներ.

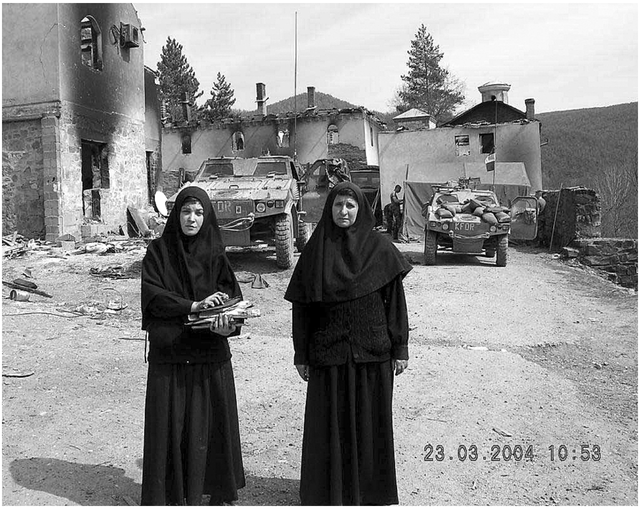

Սերբիայի Ուղղափառ Եկեղեցու կայքում կան բազմաթիվ տվյալներ Կոսովոյում սերբական եկեղեցիների վիճակի մասին. http://www.spc.org.yu/Vesti-2004/pogrom.html

Կոսովոն պատմականորեն եղել է սերբերի հոգևոր ու մշակութային կենտրոնը: X-XIII դարերում Կոսովոյում կառուցվել են հարյուրավոր եկեղեցիներ ու վանքեր: 2004 թ. մարտին Կոսովոյում ալբանացիները սկսեցին հակասերբական ջարդեր: 3000 սերբեր փախստական դարձան, 30 մարդ սպանվեց, վիրավորվեց 500 հոգի, որոնցից 35-ը՝ խաղաղապահներ: Մի քանի օրում ավերվեցին 35 եկեղեցիներ: Ըստ սերբական ուղղափառ եկեղեցու տվյալների, 1999 – 2004 թթ. ընթացքում Կոսովոյում քանդվել կամ հրկիզվել է մոտ 200 եկեղեցի և վանք: Անհավատալի է, բայց փաստ է. Կոսովոյում վերջին 5 տարում քանդվեցին-ավերվեցին ավելի շատ քրիստոնեական հուշարձաններ, քան օսմանյան տիրապետության մի քանի դարերի ընթացքում [10] :

Որպեսզի տպավորություն չառաջանա, որ բերվում են միայն սերբական կողմի տվյալները, մեջբերենք «Human Rights Watch» միջազգային կազմակերպության Արևելյան Եվրոպայի ու Կենտրոնական Ասիայի բաժնի ղեկավար Ռեյչել Դենբերի հայտարարությունը. «ՄԱԿ-ի և ՆԱՏO-ի համար Կոսովոն, 1999 թվականից հետո դարձավ ամենալուրջ քննությունը, երբ միջազգային հանրության աչքի առաջ փոքրամասնության ներկայացուցիչներին քշում էին իրենց բնակության վայրերից: Նրանք ձախողեցին այդ քննությունը: Նրանք նախընտրեցին նայել

իրկիզվող սերբական տներին իրենց ռազմակայանների փակ դարպասների հետևից» [11]:

Փաստորեն խաղաղապահները չկասեցրին մշակութային ջարդը, որի նպատակն էր ջնջել սերբական հետքը Կոսովոյից:

4. ԽԱՂԱՂԱՊԱՀ ՈՒԺԵՐԸ ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ: ՏՐԱՖԻԿԻՆԳ, ԹՄՐԱԴԵՂԵՐԻ ԱՌԵՎՏՈՒՐ, ԿԱՎԱՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԱՆԿԱՊՂԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՅԼՆ

Հայտնի է, որ այլազգի մեծաքանակ, թեկուզ և ոչ թշնամական զորքերի հայտնվելը միշտ իր հետ բերում է բազմաթիվ նոր սոցիալական երևույթներ: Կամա թե ակամա՝ այդ զինվորները դառնում են հանցագործ տարրերի ակտիվացման խթան: Նկատվում է կավատության, թմրադեղերի առուվաճառքի և այլ տիպի զանցանքների աճ:

4.1 Կոսովո (2000 – 2004 թթ.)

Ըստ Բի-Բի-Սի հաղորդագրության «Ամնեսթի Ինթերնեյշնլը» իր զեկույցներից մեկում նկարագրել է Կոսովոյում տիրող իրավիճակը [5]: 1999 թվականին, երբ այնտեղ հայտնվեց 40.000-անոց միջազգային զորախումբը այն հաստատությունների քանակը, որտեղ օգտագործվում էին թրաֆիքինգի զոհեր, աճեց 18-ից մինչև 200-ի: Այդ հաստատությունները վերահսկվում են հանցագործ խմբավորումների կողմից, նաև հայտնի են որոշ խաղաղապահների ներգրավածության դեպքեր այդ ծաղկող «բիզնեսի» մեջ: Աղջիկները, որոնք դարձել են սեռական առևտրի առարկա, ոչ միայն տեղաբնակներ են, այլև բերվում են Մոլդովայից, Ուկրաինայից, Բուլղարիայից: Աղջիկներին բերում են խաբեությամբ, ապագայում նորմալ աշխատանք խոստանալով, նաև բռնի ուժով, կամ էլ դիմադրությունը կոտրում են թմրադեղեր ներարկելով: Կան նաև 11-12 տարեկան մանկահասակ աղջիկներ, որոնք դարձել են սեռական ստրուկներ՝ մշտական ծեծի միջոցով ստիպվել են պոռնկությամբ զբաղվել:

Ըստ «Ամնեսթի Ինթերնեյշնլի» զեկույցի, չնայած այն փաստին, որ խաղաղապահ զինվորներին արգելված է հաճախել գիշերային ակումբներ, միևնույն է, այդ հաստատությունների հիմնական հաճախորդները հենց խաղաղապահ զինվորներն են:

Զեկույցում նաև խորհուրդ է տրվում ուժգնացնել այդ ամոթալի երևույթի դեմ պայքարը, որը մինչ այժմ կրել է ընդամենը խորհրդանշական բնույթ: Քանի որ K-For-ի խաղաղապահները և միջազգային վարչակազմը ունեն իրավաբանական անձեռնմխելիություն, ապա նրանց հնարավոր չէ պատասխանատվության ենթարկել Կոսովոյում: Առավելագույնը՝ կարող են նրանց հետ ուղարկել իրենց երկրներ, որտեղ նրանց պատասխանատվության չեն ենթարկում: 2003 թվականի վերջի դրությամբ մոտ 10 հոգի ենթարկվել է այդպիսի «տույժ»-ի, իսկ մոտ 22–27 խաղաղապահ սպաներ կասկածվել են թրաֆիքինգի մեջ: Չնական տույժերը և անպատժելիության մթնոլորտը նպաստում է սեռական ստրկության ամոթալի «բիզնեսի» վերելքին Կոսովոյում, և չկան նախանշաններ, որ մոտ ապագայում իրավիճակը կփոխվի:

Այս նույն փաստերը հաստատվում են բազմաթիվ այլ կազմակերպությունների կողմից: Կանանց իրավապաշտպան կազմակերպություններից մեկը (Women's International League for Peace and Freedom [6]) պատմել է բազմաթիվ աղջիկների կոտրված կյանքերի մասին: Բերվում են բռնաբարությունների, կամ պարզապես փողոցից առեւանգման պատմություններ, որոնք թեպետ եւ ուղղակիորեն կապված չեն խաղաղապահների հետ, բայց կատարվել են նրանց պատասխանատվության գոտիներում և մնացել են անպատիժ:

4.2 Կոնգո (մայիս – սեպտեմբեր, 2004 թ.)

Կոնգոն այս առումով բացառություն չէ: ՄԱԿ-ի Ներքին Վերահսկողության զեկույցներից մեկը պատմում է Կոնգոյի Դեմոկրատական Հանրապետությունում տեղակայված խաղաղապահների խայտառակ պահվածքի մասին: Խաղաղարարները մտել են սեռական հարաբերությունների մեջ անչափահաս աղջիկների հետ, վճարելով նրանց 1-2 դոլլար կամ տալով սննդամթերք [7]: Այդ երեխաների մեծ մասը որբացել են Կոնգոյում մոլեգնած պատերազմի ընթացքում: Շատերը բռնաբարվել են պատերազմի ընթացքում և այսօր իրենց գոյատևման միակ ձևը դարձել է մարմնավաճառությունը: Շատ կոնգոլեզցի պատանիներ մասնագիտացել են կավատության մեջ և զինվորներին աղջիկներ են մատակարարում:

ՄԱԿ-ի զորախմբի անձնակազմից 72-ը կասկածվում են տարբեր տիպի սեռական հանցանքների մեջ: Մի մասը խուսափել է պատասխանատվությունից՝ վերադառնալով իրենց հարազատ երկրներ, մյուսների գործերը կարճվել են: Այսօրվա դրությամբ ընդամենը մի հոգի է գտնվում դատական ատյանների ուշադրության տակ: Դա այն ֆրանսիացին է, որը պեդոֆիլիական բնույթի նկարներ է արտադրել ու տարածել Կոնգոյից:

4.3 Արևելյան Թիմոր (2001 թ.)

Մանկապղծության ավելի զարհուրելի դեպքեր են գրանցվել Արևելյան Թիմորում: 2001 թ. մայիսին ավստրալացի սպա Անդրյու Վաքթենը տեղեկություններ ստացավ, որ հորդանանցի խաղաղապահները մանկահասակ (մինչև 12 տարեկան) տղաների հետ մտել են սեռական հարաբերությունների մեջ, դրա դիմաց տալով սնունդ ու փող: Երբ ավստրալացի խաղաղապահների ղեկավարը փորձել է այդ լուրերը դարձնել հետաքննության առարկա, կտրուկ սրվել են հորդանանցի ու ավստրալացի խաղաղապահների հարաբերությունները, ընդհուպ մինչև զինված պասսիվ դիմակայություն [12]: Քաղաքական նկատառումներով (նկատի ունենալով Հորդանանի կարևոր դերը մերձավոր արևելյան բանակցային գործընթացում) այդ հանցանքը չի ստացել լայն սփռում: ՄԱԿ-ի առաքելությունը, որը ղեկավարում էր Սերջիո Վիերա դե Մելլոն (նա հետագայում սպանվեց ՄԱԿ-ի Բաղդադի գրասենյակի պայթյունից) ամեն ինչ արեց, որպեսզի այդ գործը լռեցվի [12]: Հետագայում կատարվել են հետաքննություններ, որոնք հաստատել են այդ տեղեկությունները, ավելին բացահայտեցին այլ հանցանքներ: Օրինակ՝ Արևմտյան Թիմորից կանանց թրաֆիքինգ դեպի Արևելյան Թիմոր, նաև եղել են հորդանանյան խաղաղապահների կողմից կազմակերպված բռնաբարությունների դեպքեր:

4.4 Ռուանդա, Քենիա, Կենտրոնական Աֆրիկա (2001 թ.)

Հանցագործությունների ամենատարածված մյուս տեսակը, որի մեջ ներգրավվում են այլազգի խաղաղապահները, անօրինական

առևտուրն է ու մաքսանենգությունը: Ինչպես հաղորդում է 2001թ. փետրվարի «Օբսերվեր»-ը, [17] փղոսկրի անօրինական տեղափոխման մեջ է մեղադրվել Ռուանդայում ՄԱԿ-ի առաքելության ղեկավարը: Նրան ձերբակալել են Քենիայում, Նայրոբիի օդանավակայանում, երբ նա փորձել է անօրինական կերպով տեղափոխել փղոսկր և այլ կենդանիների մորթիներ: Փղոսկրի առևտուրը միջազգայնորեն արգելվել էր 1990-ին: Բայց վերջին շրջանում այն նորից ակտիվացել է ֆրանսիացի խաղաղապահների ներկայության պատճառով: Ըստ անգլիական «Փրկեք փղերին» կազմակերպության ներկայացուցիչ դոկտոր Էսմոնդ Մարտինի, փղոսկրի պահանջարկը գալիս է հիմնականում ՄԱԿ-ի աշխատակիցներից և տեղում տեղակայված դիվանագիտական կորպուսի աշխատակիցներից: Եթե պահանջարկի աճն այսպես շարունակվի, ապա նորից կվերսկսվի փղերի զանգվածային ջարդը, ինչպես և 1970-80 թվականներին, որի արդյունքում էլ դրվեց որսարգելքը:

5. ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԱՐՑԵՐ

Խաղաղապահ առաքելությունների մի այլ կարևոր, բայց անտեսված կողմ է իրավականը: Վերոնշյալ բոլոր դեպքերում, հանցագործություն կատարած խաղաղապահները հանցանքի վայրում պատիժ չեն կրում, ի շնորհիվ իրավական անձեռնմխելիության: Սա ստեղծում է անպատժելիության մթնոլորտ, որովհետև խաղաղապահին սպառնացող ամենամեծ պատիժը՝ հայրենի երկրում դատավարությունն է, որին սովորաբար ներկա չեն լինում տուժածներն ու վկաները, ինչի հետևանքով դատական գործերը, մեծ մասամբ, կարճվում են:

Երկրորդ կետը, որը խաղաղապահությանն ապավինելը դարձնում անհույս գործ, լիազորությունների մանդատն է: Չնայած պատասխանատվության լիակատար բացակայությանը, խաղաղապահներն իրավունք չունեն ինքնուրույն որոշումներ ընդունել: Երկու բախվող կողմերին բաժանելու համար, նրանք պետք է սպասեն հրամանների կենտրոնական շտաբներից, որոնք էլ, իրենց հերթին, իրենց վերադաս քաղաքական մարմիններից: Իսկ քանի որ քաղաքական վերնախավերը միշտ զբաղված են աշխարհաքաղաքական գլոբալ հարցերով, ապա ստացվում է, որ տեղացիները, որոնց խաղաղեցնում են խաղաղապահները դառնում են պատանդ աշխարհաքաղաքական գործընթացների մեջ:

Մյուս կետն այն իրավիճակներն են, երբ պայմանավոր-վածությունները հաշվի չեն առնում դեպքերի բոլոր հնարավոր զարգացումները: Այդ իրավական անորոշություններից օգտվում է կողմերից մեկը և ձեռք բերում առավելություն, որն էլ առիթ է դառնում նոր բախումների: Օրինակ՝ Էրիթրեա-եթովպական (2003 – 2004 թթ.) գծին տեղակայված խաղաղապահների դեպքը, երբ Էրիթրեան մեղադրում էր ՄԱԿ-ին պարտավորությունները չկատարելու մեջ, իսկ ՄԱԿ-ն իր հերթին մեղադրում էր Էրիթրեային՝ արհեստական խոչընդոտներ ստեղծելու մեջ [15]:

Սակայն ամենացայտուն օրինակը, որտեղ երևում է, թե ինչքան անհուսալի գործոն են խաղաղապահները անվտանգություն ապահովելու համար, Դարֆուրն է՝ Սուդանի նահանգներից մեկը:

5.1 Սուդան, Դարֆուր (2005–2007 թ.)

Սուդանի հարավում և արևմուտքում միջէթնիկական ու միջկրոնական բախումները տևում են արդեն տասնամյակներ: Առանց վարանելու այն կարելի է դասել ցեղասպանությունների շարքը, որ զոհ են գնացել երկու միլիոնից ավելի մարդ, իսկ չորս միլիոն մարդ էլ բռնի տեղահանվել են [18]: Սուդանի կենտրոնական իսլամական կառավարությունը օգտագործում է Ջանջավիդ կոչվող զինված խմբավորումներն ընդդեմ հարավի ժողովրդական Ազատագրական Շարժման, որը պայքարում է տեղի քրիստոնեական բնակչության շահերի համար: Հակամարտությունն էլ ավելի մեծ թեժություն է ստանում նաֆթային գործոնի պատճառով: Հսկայական տարածքներ հարավում բաժանված են միջազգային հզոր կոնցեռնների միջև (տես. քարտեզը): Արտոնագրերը, մայրաքաղաք Խարտումում, բաժանում է կենտրոնական իշխանությունը, որին էլ հասնում է եկամուտների մեծ մասը, իսկ հարավը որտեղից հանվում է նաֆթը, գտնվում է աղքատության, սովի ու պատերազմի ճիրաններում: Ահա այսպիսի պայմաններում 2005 թ. հունվարին ՄԱԿ-ի հովանու ներքո կնքվեց «Համապարփակ Խաղաղության Համաձայնագիր»-ը (ՀԽՀ), որն ուներ և՛ փուլային, և՛ փաթեթային լուծումներ: Համաձայնագրի մշակման գործում իր ներդրումն ուներ նաև տխրահռչակ «Միջազգային ճգնաժամային խումբ» (ICG) կազմակերպությունը: Համաձայնագրի հիմնական կետերից էին վեց տարի հետո Դարֆուրի հանրաքվեն, և 10700 խաղաղապահների մուտքը տարածաշրջան: Որպես փոխվստահության խորհրդանիշ, ստեղծվեց նաև Ազգային Համաձայնության Կառավարություն, որի մեջ մտնում էին նաև հարավի Ազատագրական շարժման ներկայացուցիչները:

Հենց սկզբից Խարտումի Իսլամական Ճակատ կուսակցությունը սկսեց դիմել այնպիսի քայլերի, որոնք փաստացի սկսեցին ձախողել այդ ՀԽՀ-ի իրականացումը: Առերևույթ ընդունելով այն և ցուցադրական նախարարական պորտֆելներ տալով Ազատագրական շարժման ներկայացուցիչներին, Իսլամական Ճակատը ստեղծեց ստվերային կառավարություն, որը սկսեց սաբոտաժի ենթարկել խաղաղության գործընթացը:

Օգտագործելով ջանջավիդյան անվերահսկելի զինված ուժերը, նրանք սկսեցին հարձակումներ միջազգային մարդասիրական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների վրա: Ավելին՝ խստացվեց վիզային ռեժիմը, ինչը բարդացրեց միջազգային քաղաքացիական անձնակազմի մուտքը Սուդան: Արդյունքում շատ երկրներ, որոնք խոստացել էին զինված խաղաղապահներ ուղարկել տարածաշրջան, չկատարեցին իրենց խոստումը: Մինչ այժմ (արդեն անցել է ավելի քան երկու տարի) տեղակայված է ընդամենը 2300 հոգիանոց զորամիավորում, որն ի վիճակի չէ հակամարտության գոտում խաղաղություն ապահովել: Պատճառն այն է, որ Խարտումը մինչև հիմա չի տվել իր զորամիավորումների մասին հստակ տեղեկատվություն (ինչը պարտավոր էր անել ըստ ԴԽՀ-ի), և բախումներից խուսափելու համար, ՄԱԿ-ի խաղաղապահները վերահսկում են խիստ սահմանափակ տարածքներ: Այս առնչությամբ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարին մնում է միայն անզոր կերպով հայտարարել, որ Սուդանի զինված ուժերի տված տեղեկատվությունը անբավարար է ԴԽՀ-ի հետագա կատարման համար: Ըստ համաձայնագրի, Սուդանը պետք է դուրս բերեր իր 48000 հոգիանոց կայազորը հարավի Ջուբա քաղաքից: Մինչև այժմ այդ կետը չի կատարվել, որի վերաբերյալ գնահատականներ չեն տրվում Արևմուտքի կողմից: Արհեստական խժդժություններ հրահրելով Վերին Նեղոսի շրջաններում, կենտրոնական իշխանությունն էլ ավելի է բարդացնում համաձայնագրի կատարումը, և այդ անկարգությունները օգտագործում է որպես պատճառաբանություն իր կողմից համաձայնագրի կետերը խախտելու համար:

Ավելին՝ Իսլամական ճակատը չի խորշում օգտագործել հարևան երկրներում գործող անկանոն զինված խմբավորումները, որպեսզի էլ ավելի ապակայունացնի վիճակը և կանգնեցնի Արևմուտքին փաստի առաջ, ձախողելով ԴԽՀ-ն: Ուգանդայում գործող ապստամբ «Աստծո դիմադրության բանակը», որը հայտնի է իր անմարդկային դաժանություններով, ազատ ելումուտ ունի Սուդանի հարավային շրջաններ, որտեղ նա պատսպարվում է Ուգանդայի կանոնավոր զորքերի հարձակումներից: Այս իրավիճակում ՄԱԿ-ը և մնացյալ միջազգային հանրությունն անընդունակ են վերահսկել ԴԽՀ-ի կատարումը, քանի որ իրենք չունեն իրական լծակներ դրա համար: Միջազգային հանրությունը այսօր զբաղված է շատ ավելի

«իրատապ» հարցերով, իսկ Հարավային Սուդանը շարունակում է խրվել քաոսի մեջ:

Հարավի Ազատագրական Շարժման (որոնք, հիշեցնենք, պաշտպանում են սևամորթ քրիստոնեաների շահերը) ղեկավարներից ոմանք զգալով, որ համաձայնագիրն այլևս չի գործում, զուգահեռաբար սկսել են ինքնուրույն ռազմական գործողություններ: Նաև հայտնվել է մի նոր ուժ, որն ընդհանրապես չի ընդունում խաղաղության համաձայնագրի լեգիտիմությունը և տանում է ինքնուրույն քաղաքականություն:

Այսօր իրավիճակը Սուդանի հարավային շրջաններում շարունակում է վատթարանալ: Փախստականների վիճակը բարդանում է, քանի որ միջազգային մարդասիրական կազմակերպությունների գործունեությունը սահմանափակվել է: Մարդասրիրական հիմնական միջանցքների ապահովությունը երաշխավորված չէ: Աֆրիկյան միության խաղաղապահներն անընդունակ են կարգ ու կանոն պահպանելու: Քրիստոնեական ազատագրական շարժման զինված ուժերը պառակտվել են, իսկ արևմտյան հիմնական տերությունները արդեն զբաղված են այլ հարցերով ինչպիսին է, օրինակ, Իրաքը կամ Իրանը:

Ռուանդայում խաղաղապահների հրամանատար Դալլերը [20], որը համապարփակ ձևով ցույց է տվել Արևմուտքի մեղքի բաժինը Ռուանդայի ցեղասպանության մեջ, հայտարարել է. «Ռուանդայում ցեղասպանությունը հնարավոր եղավ, որովհետև կենտրոնացած էինք Հարավսլավիայի վրա: Այսօր Սուդանը զոհաբերվում է Իրաքի պատճառով: Մենք չենք սովորում դասերը, թե ինչպես պետք է կանգնեցվեն էթնիկական զտումները»:

Հարց տանք ինքներս մեզ, ու՞մ համար կզոհաբերվի Արցախը եթե այնտեղ էլ նման իրավիճակ ստեղծվի ապագայում:

5.1 Հաիթի (2006 թ.)

Եվ, վերջապես, խաղաղապահները կարող են ներքաշվել ներքաղաքական պայքարի մեջ: Այդպես տեղի ունեցավ 2006թ. փետրվարին Հաիթիում: Նախագահի ընտրությունների ընթացքում նախագահական թեկնածու Ռենե Պրեվալի կողմնակիցները բողոքի

արշավ էին սկսել ԿԸՅ-ի դեմ, որին մեղադրում էին խախտումների մեջ ու պահանջում ճանաչել Ռ. Պրեվալին որպես նախագահ: Յաիթիի մայրաքաղաք Պորտ-օ-Պրենսում տեղակայված ՄԱԿ-ի խաղաղապահները կրակ են բացել ցուցարարների վրա: Մի հոգի սպանվեց, եղան բազմաթիվ վիրավորներ [16]:

Այս հաղորդագրությունը ցույց է տալիս, որ «խաղաղապահները» Արցախի հակամարտության գոտում իրականում կարող են միտված լինել պաշտպանելու տեղական վերնախավերին ժողովուրդների արդարացի ցասումից, այլ ոչ թե հենց տեղի բնակչությանը:

> Յարցի փաստական կողմը շարադրելուց ակնհայտ է դառնում, որ եթե նույնիսկ միջազգային հանրությունն ուղղորդվի ամենալավագույն ցանկություններով ու կամենա իսկապես խաղաղություն ու անվտանգություն ապահովել հայ ազգի համար, և տա միջազգային նորմերին համապատասխանող երաշխիքներ, ապա, միևնույն է երկարաժամկետ խաղաղության հաստատումը ավելի քան կասկածելի է թվում՝ հաշվի առնելով վերջին 50 տարվա «խաղաղարար» պատմության դառը փորձից:

ՅԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՉ ՅՍՏԱԿ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

Միջազգային խաղաղապահների մասին խոսակցությունների [1] հիմքերից մեկը մեր պաշտոնական դիրքորոշման ընդհանուր և ոչ հստակ ձևակերպումների մեջ է: Յայաստանն իր նախապայմաններից մեկն է համարում ստանալ ԼՂՅ անվտանգության միջազգային երաշխիքներ: Այդ «երաշխիքներ» ասվածը բավականին անորոշ հասկացություն է: Այն կարող է նշանակել, և՛ ԼՂՅ անկախության միջազգային ճանաչում, և՛ միջազգային խաղաղապահ ուժերի տեղակայում, որոնք միտված կլինեն ապահովելու այդ անվտանգությունը առանց ԼՂՅ կարգավիճակի հարցի հստակեցման:

Միջազգային խաղաղապահ ուժերը չեն կարող լինել անվտանգության երաշխիք. սա ակնհայտ է դառնում, երբ զննում ենք վերջին տարիներին աշխարհի տարբեր մասերում խաղաղապահ ուժերի գործունեությունը, որի օրինակներ ներկայացված են տվյալ տեղեկատվական փաթեթում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այսպիսով խաղաղապահ ուժերը չեն կարող լինել անվտանգության երաշխիք նույնիսկ այն դեպքում, եթե կա բարի կամքի դրսևորում խաղաղապահ ուժեր ուղարկած երկրների կողմից: Մեր իրավիճակում ապակայունացման հնարավոր գործոններից են նաև աշխարհաքաղաքական անվերահսկելի մարտահրավերները: Ո՞ր երկրներց պետք է լինեն խաղաղապահներ, ո՞ր երկրներից չլինեն: Ո՞վքեր են երաշխավորները: Մտնում են արդյոք հզորացող մահմեդական ու արևելաասիական տերությունները այդ երաշխավորների մեջ թե՞ ոչ: Եթե չեն մտնում, ապա ինչ կլինի ապագայում իրավիճակի փոփոխության դեպքում, կան և բազմաթիվ այլ հարցեր: Դրանց պետք է գումարել նաև հայ ժողովրդի պատմական դառը փորձը: Որպեսզի խուսափենք մեծածավալ և շատ դեպքերում նույնիսկ անիմաստ աշխարհաքաղաքական վերլուծությունների մեջ, պետք է առաջնորդվենք մի քանի հստակ մոտեցումներով: Դրանք, մեր կարծիքով պետք է մտնեն ազգային անվտանգության ընդհանուր հայեցակարգի մեջ ու դառնան Հայաստանի պետական դիրքորոշում:

ԹՎԱՐԿԵՆՔ ԱՅԴ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

1. Հայ ազգի ֆիզիկական անվտանգության երաշխավոր կարող է հանդիսանալ միայն հայկական զինված ուժը:

2. Եթե մենք ընդունում ենք այս կետը, ուրեմն մեր պաշտոնական դիրքորոշումից պետք է հանենք այն կետը, որով պահանջում ենք «միջազգայնորեն երաշխավորված անվտանգության երաշխիքներ»: Դրա կարիքն այլևս չկա:

3. Ընդունելով առաջին կետի անխախտելիությունը, մենք նաև փաստում ենք, որ ժամանակակից աշխարհում ընթանում են բազմաթիվ քաղաքական ու տնտեսական գործընթացներ, որոնց անդամակցումը ոչ թե լուծում է անվտանգության, այլ ընթացիկ աշխարհաքաղաքական-տնտեսական խնդիրներ: Այսինքն անդամակցումն այլ գործընթացներին միջոց է, այլ ոչ թե նպատակ կամ առավել ևս՝ անվտանգության երաշխիք:

4. Այդպիսին է անդամակցումը ՀԱՊ-ին: Այդպիսին է նաև համագործակցությունը ՆԱՏՕ-ի և այլ միջազգային կառույցների հետ: Այս կառույցները չեն լուծում ու չեն կարող լուծել մեր ֆիզիկական անվտանգության խնդիրները: Նրանց հետ համագործակցությունը հանդիսանում է ժամանակավոր քաղաքական գործիք:

5. Քաղաքական գործիքները նույնպես տարբեր են լինում, և նրանց տարբերակումը նույնպես պետք է բխի առաջին կետից: Այսինքն՝

5.1 Բոլոր այն երկրներն ու կառույցները, որոնք չեն ընդունում Հայոց Ցեղասպանությունը, չեն կարող համարվել անկողմնակալ ու բարեկամական ուժեր Հայաստանի համար:

5.2 Բոլոր այն երկրները ու կառույցները, որոնք չեն ընդունում Արցախի ժողովրդի ազատ ապրելու իրավունքը, չեն կարող համարվել հուսալի գործընկերներ Հայաստանի համար:

6. Եվ, վերջապես, բոլոր այն երկրները, որոնք կարծում են, որ իրենց նկատմամբ կան սպառնալիքներ տարածաշրջանում ու ցանկանում են ապահովել իրենց անվտանգությունը՝ ունենալով ռազմական հենակետեր տվյալ տարածաշրջանում, պետք է դրա համար բանակցեն հայկական պետությունների հետ, որոնք վերահսկում են տվյալ տարածքները: Իհարկե, այն դեպքում, եթե նրանք ընդունում են այդ պետությունների անկախությունը ու ինքնիշխանությունը հենց այդ սահմաններում:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Մենք հատուկ չնշեցինք հայկական պատմական փորձը՝ կապված «խաղաղապահների» հետ: Կարելի էր, օրինակ հիշել «Կոլցո» օպերացիան, որը հնարավոր դարձավ այն բանից հետո, երբ հայերը իրենք օգնություն խնդրեցին Խորհրդային բանակից: Կարելի էր հիշել Սումգայիթը և Խորհրդային բանակի հանցավոր անտարբերությունը: Իսկ եթե խորհրդային բանակը չի համապատասխանում միջազգային խաղաղապահների չափանիշ-ներին, ապա կարելի է հիշել ֆրանսիական բանակի պահվածքը Կիլիկիայում: Կարելի էր հիշել նաև անգլիական սպայակազմի

պահվածքը Արցախում 1919 թ., որը չթողեց Անդրանիկին մտնել Արցախ՝ մեկնաբանելով դա խաղաղարարական նպատակներով: Այն ժամանակվա խաղաղարարներն էլ անգլիացիներն էին Անդրկովկասում: Եվ, վերջապես, կարել էր հիշել Գուրգեն Մարգարյանի սպանությունը Եվրոպայի սրտում, ՆԱՏՕ-ի հովանու տակ: Եվ ՆԱՏՕ-ի կրավորական պահվածքը, որը նույնիսկ չկամեցավ հստակ դատապարտել Ադրբեջանի հակահայկական քարոզչությունը, որի հետևանք էլ դարձավ այդ սպանությունը:

Եթե այսօր ՆԱՏՕ-ն Եվրոպայի սրտում ի վիճակի չէ մեկ հայի պաշտպանել, ապա կարելի է չկասկածել, որ նույն ձևով էլ վաղը «պաշտպանելու» է հայերին, եթե, իհարկե, հայերն իրենց համաձայնությունը տան խաղաղապահների մուտքին:

Միթե, վերջապես, գոնե մեկ անգամ մեր հազարամյա պատմության մեջ չենք ելնելու և ասելու նրանց ովքեր ուզում են մեզ «պաշտպանել», որ չենք հավատում ձեր երաշխիքներին: Չենք հավատում, որովհետև դուք չեք ընդունում մեր ապրելու տարրական իրավունքը այս հողի վրա:

ՆՅՈՒԹԵՐ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սամվել Մարտիրոսյան
«ԽԱՂԱՂԱՊԱՀ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՍՑԵՆԱՐՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԳՈՏՈՒՄ»
21-րդ դար, թիվ 1 (11), 2006 թ.
«ՆՈՐԱՎԱՆՔ» հիմնադրամ, Երևան

Արմեն Այվազյան
«ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱ-ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ»
Հրատարակված «Հայաստանի ազատագրված տարածքը և Արցախի հիմնախնդիրը» ժողովածուլում, Երևան 2006

ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

[1] Վարդան Օսկանյանի արված հայտարարությունը 2006 թ. հունվարին, երբ նա չբացառեց խաղաղարների մուտքը (ARMENIAN MINISTER CAUTIOUS ABOUT OSCE PEACEKEEPERS' VISIT TO KARABAKH, 10-Jan-06, Arminfo)

[2] http://genocide.ru/lib/genocides/rwanda.htm

[3] http://www.whatreallyhappened.com/RANCHO/POLITICS/UN/peace.html

[4] http://www.africacentre.org.uk/archiverwanda.htm
Linda Melvern, author of "A People Betrayed: The Role of the West in Rwanda's Genocide"; Alexander Ramsbotham, UN and Conflict Unit, United Nations Association-UK, HE Mrs Rosemary Museminali, Rwandan Ambassador

[5] http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3686173.stm

[6] http://www.peacewomen.org/news/Kosovo/newsarchive02/kosovosex.html

[7] http://www.cnn.com/2005/WORLD/africa/01/08/congo.peacekeepers.sex/

[8] Михаил Кожемякин, Сребреница. История и загадки трагедии.
Эхо Планеты (Москва). 29.07.2005, стр. 22-24.

[9] Капитан Королевских вооруженных сил Нидерландов - "Газете", Хенрик ван дер Ваах. «Газета» (Москва). 23.12.2005, стр.15.

[10] http://www.spc.org.yu/Vesti-2004/pogrom.html
http://religion.ng.ru/printed/facts/2004-04-07/1_albania.html

[11] http://hrw.org/russian/docs/2004/07/27/serbia9143.htm

[12] http://www.natashatynes.org/newswire/2005/03/jordanian_soldi.html
http://www.natashatynes.org/newswire/2005/03/hushed_rape_of_.html

[13] Трибуна (Москва). 25.08.2001-151-С.3 Максим РЫБКИН. (Соб. корр. "Трибуны").

[14] http://abcnews.go.com/2020/UnitedNations/story?id=489306&page=1

[15] http://www.afrol.com/articles/17157

[16] *UN troops open fire on Haiti demonstrators*, Mail&Guardian Online, 13 February 2006.
http://www.mg.co.za/articledirect.aspx?articleid=264125

[17] http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/reform/criticism/0211smg.htm

[18] http://genocide.ru/lib/genocides/

[19] http://www.sudanreeves.org/index.php?name=News&file=article&sid=70

[20] http://www.sudantribune.com/article.php3?id_article=8108